

Divan

TIDSKRIFT FÖR PSYKOANALYS OCH KULTUR

Nr 1–2/10

- 2 Inledning
- 5 *Sigmund Freud* Motståndet mot psykoanalysen
- 11 *Johan Eriksson* Att lyssna till den röst som inte räknas vid allmänna val – om psykoanalys och den moderna vetenskapskulturen
- 27 *Didier Anzieu* Oidipus och Narkissos: en saga
- 28 *Cecilia Sjöholm* Diwanism
- 30 *Edda Manga* Psykoanalysen och politiken
- 46 *Carin Franzén* Minnets motstånd
- 52 *Bengt Warren* Effektsökeri
- 55 *Håkan Svenbro* Att förkorta själen
- 66 *Eva Löwstedt* Personliga pronomen
- 76 *Maria Fitger* Psykoanalytikern i Bengaliland – Den analytiska situationens tre dimensioner
- 82 *Annika Hirdman* *Künstlicher* Kärleken till den psykoanalytiska metoden – att stå ut med det okända
- 90 *Nina Weibull* Vad träd kan lära oss
- 100 *Clarence Crafoord* Divan är den större organismen – med ett litet hål för diwanismen
- 104 *Nina Weibull* Bilderna i Divan: tjugo år av ävlan och vällust
- 108 *UKON* Allt började med framtiden
- 111 *Recensioner*

REDAKTION
Cecilia Annell
Clarence Crafoord
Carin Franzén
Anna Fröberg
Agnes Mesterton
Barbro Sigfridsson
John Swedenmark
Bengt Warren
Nina Weibull
Maria Yassa

REDAKTIONSSEKRETERARE
Susanne Skog Myrén

ANSVARIG UTGIVARE
Barbro Sigfridsson

LAYOUT
Ingela Espmark

BILDER
Nina Weibull

© Författarna och DIVAN,
där inget annat anges.
ISSN: 1101-1408

DIVAN är organ för
Psykoanalytiskt Forum,
ideell förening, politiskt och
religiöst obunden.

Utgivningen har möjliggjorts
genom stöd från
Statens Kulturråd.

Adress till redaktionen:
Divan
c/o Sigfridsson
Lövhamra gård
195 93 Märsta

För insända ej beställda
manuskript ansvarar ej.

Prenumerationsuppgifter:
se sid. 120.

Hemsida: www.divan.nu
E-mail: redaktionen@divan.nu

Inledning

Motstånd är ett begrepp som i många sammanhang är känsloladdat men inom fysiken till synes neutralt. Impedansen, motståndet, brukar räknas i Ohm med förkortningen omega som ju också är symbolen för slutet, sista bokstaven i det grekiska alfabetet. Impedansen beräknas i den grundläggande formeln som vi lärde oss i skolan, nämligen att strömstyrkan gångat med motståndet är lika med spänningen. Detta har vi på sätt och vis tillämpat i det här numret av *Divan*!

I psykoanalysen ser man annorlunda på motståndet i behandlingen. Freud noterade att patienterna reste ett motstånd i behandlingen, ett det omedvetnas motstånd mot att nå medvetandet och i all synnerhet ett starkt psykologiskt motstånd mot överföringen, de libidinösa eller aggressiva känslor som riktades mot analytikern i den analytiska situationen. Psykoanalysen som strävar efter att urskilja och tolka omedvetna motiv i tillvaron väcker ur skilda synvinklar allehanda motstånd som avtecknar sig också i psykoanalysens olika framträdelseformer i psykoterapin, i psykiatrin liksom i samhället i stort. Under de senaste årtiondena har motståndet yttrat sig i att många har hävdat att de psykoanalytiska och psykodynamiska terapiformerna saknar påvisbar effekt. Det har till och med påståtts att effekten är negativ, i synnerhet om man söker göra kontrollerade studier enligt naturvetenskaplig modell. Kraften i attackerna har tillta-

git; kanske man kan säga att strömstyrkan i motvinden mot psykoanalysen växer.

I detta nummer av *Divan* granskar vi motståndet och tar avstamp i Freuds snart hundraåriga text om motstånden i början av förra seklet, som påfallande liknar 2000-talets motstånd. Iréne Matthis lyfter fram Jurgen Reeders bok *Det tystade samtalet*, som visar att det ligger i det kontrollerande samhällets intresse att ogiltigförklara det mänskligt omätbara och ifrågasätta nyttan av den terapeutiska relationen, trots att all psykoterapiforskning varit överens om att just relationen är den faktor som skapar förändring, oavsett den bakomliggande terapimetoden. Det är gåtfullt, eller kanske följdriktigt i vår tid, att man i vetenskapssamhället inte uppfattat detta. Johan Eriksson lägger i en vetenskapsfilosofisk artikel fram väsensskillnaden mellan de olika själsaktiviteter som psykoanalysen och vetenskapen studerar. Det handlar helt enkelt om oförenliga syner på verkligheten, och därför kan de inte jämföras eller kombineras utan förvanskning; därav de blinda stridigheterna mellan ”skolorna”, menar Eriksson.

I ”Den förkortade själen” framför Håkan Svenbro tanken att det finns ett syfte bakom förkortningen av terapimetoden KBT som är parallell med dess förenklade människosyn, som verkar fördummande. Socialstyrelsens riktlinjer och Högskolöverkets stympning av utbildningen i psykoanalys och psykodynamisk terapi attackerar i Reeders bok, men

ställs i ett nytt ljus i Jonathan Shedlers meta-studier som Bengt Warren övertygande beskriver i "Effektsökeri". Inte bara tycks det vara så att psykodynamisk terapi och psykoanalys är långt effektivare än behandling än KBT och läkemedel vid lättare depressioner; dessutom har mycket av de effekter som KBT-metoden uppvisar att göra med att man i sin praktik använder en psykodynamik som inte redovisas. Detta känner vi igen och har länge vetat; också läkemedel som beledsagas med relationen till doktorn blir effektivare än medicinen ensam.

Den stora vikten av det motsägelsefulla i psykoanalysen betonas i några artiklar. Carin Franzén tänker sig att minnet, liksom drömmen, har en navel det fäster vid och ansluter till det okända. Detta motstrider förhoppningen om fullständig anamnestisk rekonstruktion och därmed den programmatiska föreställningen om ständigt framåtskridande. Cecilia Sjöholm visar i sin Diwanism att psykoanalysen har berövat oss möjligheten att entydigt frånsäga oss ansvaret för begär och ondska. Vad händer när ingen längre hävdar den möjligheten?

Annika Hirdman Künstlicher beskriver i kärleken till den psykoanalytiska metoden brottningen mellan lusten att slå sig till ro med att man är psykoanalytiker och den viktigare lusten att försöka bortse från minnen och begär, och därmed öppna sig för något nytt och främmande. Maria Fitger utgår från Fantomens olika gestalter i en diskussion om tre sammanfogade skikt hos psykoanalytikern; som *subjekt*, som *funktion* och som *objekt*.

Magnus Halldin skriver i sin recension av Jacob Stabergs *Sjukdomens estetik* att beskrivningen av sjukdomen som ett produktivt tillstånd får honom att alltmer tänka på det friska.

Eva Löwstedt skriver om Susan Sontags dagböcker (1947 – 1963) och om personer som påverkat Sontag. Nietzsche, Majakowski, Boris Pasternak, men framförallt André Gide, som också inspirerat Löwstedts titel "Personliga pronomen." Om vi skriver eller säger Jag så är det varken för att berätta om "oss själva" eller för att vi är fångade i en tro på en cementerad personlighet, utan för att vi

Fredrik Wretman, *Utan titel*, o p d, 1974

vill säga vart vi ska: vad vi vill göra, vem vi vill bli.

Frågan "vem jag vill bli" ställs också i Didier Anzieus saga. Vilken av två drömmar drömmer Oidipus när han ligger där bredvid sin hustru och mamma?

I sex avsnitt diskuterar Edda Manga och Per Magnus Johansson psykoanalysens orientering i politiskt avseende när det gäller religion, "kunskapsterror", kön och samhälle.

För bilderna i numret svarar konstnärerna Ann Böttcher respektive Fredrik Wretman. Den enas tre trädstudier och den andres foton av buddhistiska munkar i Thailand och av egna skulpturala verk, där det stående omega bildar ett signum, en åtta, talar stillsamt om den sammansatta grund som allt sant motstånd måste vila i: integritet, tilltro till långsiktighet (att se längre än dagen och den egna näsan når), tillit till verklighetens vidare mått och vidden i det inre.

Det mänskliga räknas och låter sig inte kontrolleras. Detta nummer av *Divan* gör motstånd mot motståndet mot det humanistiska innehållet i tillvaron. I tjugo år har *Divan* som en egen motståndsrörelse kämpat för den kulturella framtoningen av det psykodynamiska. I februari 2010 firade tidskriften sin tillvaro med ett jubileum som återklingar i ett särskilt avsnitt i detta nummer.

Clarence Crafoord
Bengt Warren
Nina Weibull